

APRECIERI CONCEPTUALE PRIVIND DAUNA DE MEDIU ÎN RAPORTURILE DE REPARARE A PREJUDICIILOR CAUZATE MEDIULUI

CONCEPTUAL APPRECIATION OF ENVIRONMENTAL DAMAGE IN ENVIRONMENTAL DAMAGE COMPENSATION RELATIONSHIPS

CZU: 343.77:504.03:347.51

Evghenia GUGULAN¹
Mihaela PASCAL²

*Motto: „Cînd vom fi tăiat ultimul copac, otrăvit ultimul izvor și distrusă
ultima brazdă de pămînt,
De abia atunci vom descoperi că nu putem respire, bea și mânca banii”.*
Adrian Barbu Ilie

ABSTRACT. *General concept of liability is found in all branches of law, it has formed and evolved with the dynamics of human society, imposing a specific conduct on any subject, which obliges him not to harm the general interests or legitimate rights of a person and not to cause damage. Any departure from the rules of conduct which results in damage or creates a state of danger entails the liability of the perpetrator.*

In the context of the existence of life on earth, in the context of the permanent concern to ensure human survival as a species among species, environmental protection aims to protect, preserve and develop the environment. In support of this objective, the legal protection of the environment is inseparable from the legal liability of the person who has caused damage or injury.

As a consequence, in the context of the above, the authors propose to carry out a study on the conceptual appreciation of environmental damage in environmental damage compensation relationships.

Keywords: *environment, damage, environmental damage, environmental protection, right to a healthy environment, environmental report.*

REZUMAT. *Noțiunea generală de răspundere este întâlnită în toate ramurile dreptului, s-a format și a evoluat odată cu dinamica societății umane, impunând o anumită conduită a oricărui subiect, pe care îl obligă să nu aducă atingere intereselor generale sau drepturilor legitime ale unei persoane și să nu provoace un prejudiciu. Orice abatere de la regulile de conduită, urmată de producerea unei daune sau de crearea unei stări de pericol, atrage responsabilitatea autorului faptului ilicit.*

În condițiile existenței vieții pe pămînt, în contextul preocupărilor permanente de asigurare a supraviețuirii omului ca specie între specii, protecția mediului vizează ocrotirea, conservarea și dezvoltarea acestuia. În sprijinul acestui deziderat, protecția juridică a mediului este

¹ Evghenia GUGULAN, PhD student, Academy „Stefan cel Mare” of the Ministry of Internal Affairs, Email: gugulan.eugenia@gmail.com ORCID: 0000-0002-5960-1164

² Mihaela PASCAL, PhD student, Academy „Stefan cel Mare” of the Ministry of Internal Affairs, Email: mihaelapascal2018@gmail.com ORCID:0000-0003-2018-4495

inseparabilă de existența răspunderii juridice a celui ce a cauzat producerea unui prejudiciu sau a unei daune.

Drept consecință, în contextul celor expuse, autorii își propun de a realiza un studiu privind aprecieri conceptuale privind dauna de mediu în raporturile de reparare a prejudiciilor cauzate mediului.

Cuvinte-cheie: mediu, prejudiciu, daună de mediu, protecția mediului, dreptul la un mediu sănătos, raport de mediu.

Aplicarea unitară a principiilor dreptului comunitar cu privire la răspunderea pentru daune cauzate mediului nu se pot realiza uniform în toate țările UE, decât fiind folosită aceeași terminologie specifică și în legislația comunitară și în cea națională.

În literatura de specialitate, doctrinarii utilizează noțiuni de „prejudiciu”, „daună ecologică”, „daună de mediu”, „prejudiciu ecologic”, faptul care facilitează o discordanță în aplicabilitatea conceptuală a acestora. Venim cu intenția de a realiza o claritate în aprecierea categoriei de „daună de mediu”.

Din perspectiva juridică, dauna ecologică, în sens larg, poate să se manifeste, pe de o parte ca o daună de mediu, respectiv pagubele produse prin intermediul mediului poluat sau degradat persoanelor și bunurilor, cu un prejudiciu subiectiv derivat, iar, pe de altă parte, ca o daună adusă mediului, cu un prejudiciu obiectiv direct, independent de de lezarea unui interes uman, cu particularități majore în privința reparării lor, pe calea angajării răspunderii.

Așadar, dauna privind mediului ridică numeroase probleme, mai întâi cea a existenței sale, apoi cea evaluării și, în fine cea a reparării care îi poate fi adusă [5, p.117-118].

Astfel, potrivit articolul 7 al *Regulamentului Consiliului Europei* nr. 864/2007 [14] al *Paarlamentului Euroepan* din 11 iulie 2007 privind legea aplicabilă obligațiilor necontractuale, intitulat „Daune aduse mediului”, legea aplicabilă obligațiilor necontractuale care decurg din prejudicii aduse mediului sau din prejudicii suferite de persoane sau bunuri, ca urmare a unor prejudicii aduse mediului, este legea stabilită în conformitate cu articolul 4 alineatul (1), cu excepția cazurilor în care persoana care pretinde despăgubiri pentru aceste prejudicii dorește să-și întemeieze acțiunea pe legea țării în care a avut loc faptul cauzator de prejudiciu.

Totodată, art.24-25 al *Regulamentului* nr.864/2007 [14] stabilește că: „prin noțiunea de „daună adusă mediului” ar trebui să se înțeleagă schimbarea negativă a unei resurse naturale, cum ar fi apa, aerul sau solul, deteriorarea unei funcții îndeplinite de acea resursă în beneficiul unei alte resurse naturale sau al publicului, sau deteriorarea variabilității între organisme vii. Cu privire la prejudiciile aduse mediului, articolul 174 din tratat, care stipulează că trebuie să existe un nivel ridicat de protecție, conform principiului precauției și principiului acțiunii preventive, principiului priorității acțiunilor corective la sursă și principiului po-

luatorul plătește, justifică pe deplin folosirea principiului discriminării în favoarea persoanei care a suferit prejudiciul. Condițiile în care o persoană care solicită despăgubiri poate să aleagă legea aplicabilă ar trebui stabilite în conformitate cu dreptul statului membru în care este sesizată instanța”.

Legiuitorul autohton nu expune expres noțiunea de **„daună de mediu sau ecologică”** folosind noțiunea de **„impact asupra mediului”**, *ceea ce formează la rândul său schimbări directe sau indirecte ale mediului, provocate de realizarea unor activități planificate care afectează sau pot afecta atât sănătatea omului, cât și diversitatea biologică, solul, subsolul, apa, aerul, clima, landșaftul, bunurile materiale, patrimoniul cultural, precum și interacțiunea acestor factori* [9, art.2]. De asemenea, este important de menționat că în Legea nr.1515/1993 privind protecția mediului înconjurător se utilizează sintagma de „daună adusă mediului” alături de sintagma „prejudiciu adus mediului”, însă legiuitorul nu dă o definiție a acesteia, lăsând loc de interpretare.

Într-o altă ipoteză autorul *Trofimov Igor*, în lucrările sale punctează că: „că dauna de mediu se referă în exclusivitate doar la vătămările aduse mediului și nu se referă la daunele rezultate din această poluare” [15, p.50]. Argumentarea acestui fapt rezultă din simpla considerațiune, că omul, în virtutea imposibilității sale de a influența fenomenele obiective, inclusiv cele naturale, corespunzător nu poate să dirijeze ca o acțiune a sa asupra mediului să aibă ca efect sau să nu aibă ca efect pricinuirea de daune și asupra omului.

Prin urmare, daunele de mediu pot avea drept rezultat influență asupra omului și patrimoniului acestuia, dar pot fi daune de mediu ce nu au drept rezultat influența asupra omului și patrimoniului acestuia.

În acest sens, este necesar de a reține, că dauna de mediu constituie sursa daunei cauzate omului și patrimoniului acestuia, eventual a daunei civile în rezultatul acțiunii poluatorii. Ultima, de asemenea, poate fi numită eventual cu caracter ecologic, iar mai corect – survenită dintr-o daună ecologică, dar totuși va fi supusă recuperării categoric diferit decât cea de mediu.

Făcând referință la doctrina dreptului mediului, putem deduce că **„daună de mediu sau ecologică”** este considerată ca fiind *„acea vătămare care aduce atingere tuturor factorilor de mediu, sub o formă sau alta, cu efecte ireversibile și cu consecințe greu de stabilit”*. Noțiunea de „daună ecologică” include prejudiciile cauzate mediului natural și artificial, protejate din punct de vedere juridic [10, p.82-87].

Prin prisma studiilor realizate, autorul *Ardelean Grigore*, conturează opina potrivit căreia, noțiunea de „prejudiciul ecologic” utilizată pînă în prezent ca sinonim cu cea de „daună ecologică”, unde *daună de mediu*, este privită ca o vătămare direct a factorilor de mediu, fără repercusiuni asupra persoanei, și *prejudiciu ecologic*, ca daună adusă indirect persoanei și bunurilor sale prin intermediul mediului poluat. Tot în acest, context stipulează că din punct de vedere

conceptual, noțiunile „daună de mediu” și „prejudiciu ecologic” necesită o delimitare clară, iar prin urmare și o abordare distinctă ulterior încorporării acestora în regimuri diferite ale răspunderii, care se vor susține reciproc în calea îndeplinirii măreței misiunii de a garanta repararea daunelor aduse mediului direct și, respectiv, prejudiciilor aduse persoanei și bunurilor sale. Drept urmare, statuează că: „dauna de mediu urmează să fie apreciată ca vătămare directă a mediului, independent de repercusiunile sale asupra persoanei, și *prejudiciul ecologic* ca daună adusă indirect persoanei și bunurilor sale prin intermediul mediului degradat” [1, p.29-35].

Autorul român, *Ernest Lupan* abordează noțiunea de „prejudiciu” sau „daună” sub mai multe aspecte. De altfel, în dreptul civil, prin „prejudiciu” (daună sau pagubă) vom înțelege rezultatul dăunător, de natură patrimonială sau nepatrimonială, efect al încălcării drepturilor subiective și intereselor legitime ale unei persoane. În dreptul protecției mediului, definiția prejudiciului asupra mediului „are o importanță capitală, întrucât în funcție de ea se determină tipul și întinderea acțiunilor în răspundere posibilă, precum și sancțiune aplicabilă” [4, p.494]. Calificarea unei fapte cu efect negativ asupra mediului este dificilă, datorită caracterului ambiguu al noțiunii de daună adusă mediului, dar nu și imposibilă [11, p.570].

În aspect comparativ, Ordonanța de urgență a Guvernului României nr.195/2005 privind protecția mediului [12, art.2, p. 52], determină conceptul de „prejudiciu” ce constituie *efectul cuantificabil în cost al daunelor asupra sănătății oamenilor, bunurilor sau mediului, provocat prin poluanți, activități dăunătoare ori dezastre*. Potrivit definițiilor date de Ordonanța de urgență a Guvernului nr.68/2007 [13, art.2, punctul 12], prin „prejudiciu” în general, se înțelege „o schimbare negativă măsurabilă a unor resurse naturale sau deteriorare măsurabilă a unui serviciu legat de resursele naturale, care poate surveni direct sau indirect”.

Într-o altă opinie [3], în încercarea de a defini noțiunea de daună ecologică, se naște următoarea întrebare: cine poate fi considerată victima a unui prejudiciu ecologic, omul sau mediul său?

Firește, dacă vom considera omul ca fiind un element (foarte important) al mediului, afectat oricum (direct sau indirect) de prejudiciile aduse factorilor naturali ai mediului, victima unei daune ecologice este mediul. Când spunem aceasta avem în vedere legislația de mediu, potrivit căreia mediul este constituit din „ansamblul de condiții și elemente naturale ale Terrei: aerul, apa, solul și subsolul, toate straturile atmosferice, toate materiile organice și anorganice, precum și ființele vii, sistemele naturale în interacțiune cuprinzând elementele enumerate anterior, inclusiv valorile materiale și spirituale”.

Dar putem spune că omul este nu numai victimă a daunelor ecologice, el însuși fiind în același timp autorul degradării factorilor naturali ai mediului, este victima propriei sale acțiuni.

Potrivit unei opinii „dauna ecologică este cea cauzată persoanelor și bunurilor de către mediul în care trăiesc, ori prejudiciul cauzat prin intermediul mediului natural” [5, p.134-214]. Deci, într-o astfel de concepție, omul este victima daunelor, mediul fiind considerat ca fiind cauza.

Din alt punct de vedere, dauna ecologică este considerată a fi vătămarea adusă de către om, mediului. Prejudiciul ecologic ar fi, în opinia aceasta, rezultatul vătămărilor aduse factorilor naturali prin poluare [7, p.13].

Un alt cercetător definește dauna ecologică drept „orice pagubă cauzată direct mediului, considerată ca independentă de repercusiunile sale asupra persoanelor și bunurilor” [2, p.293].

În susținerea unei alte concepții, se propune recunoașterea pentru fiecare individ a unui drept subiectiv la mediu, care să permită o protecție eficientă a tuturor factorilor de mediu în calitatea lor de „*res communis*” [6, p.261].

Față de cele expuse *supra*, termenul de „daună ecologică” poate avea mai multe accepțiuni [8, p.310]:

Lato sensu, prejudicial adus mediului (dauna ecologică), constă în atingerile aduse factorilor naturali, ceea ce înseamnă deteriorarea mediului antural, și deopotrivă a sănătății, vieții și bunurilor oamenilor provocate de poluanți, activități dăunătoare, dezastre sau accidente ecologice.

Stricto sensu, dauna ecologică, denumită în doctrină „daună ecologică pură” sau „prejudicial asupra mediului” constă în deteriorarea mediului natural, adică alterarea caracteristicilor fizico-chimice și structural ale componentelor naturale și atropice ale mediului, reducerea diversității și productivității biologice a ecosistemelor naturale, a speciilor și habitatelor naturale protejate, afectarea mediului natural cu efecte dăunătoare asupra calității vieții, cauzate în principal, de poluarea apei, atmosferei și contaminării solului, supraexploatarea resurselor, gospodărirea și valorificarea lor deficitară, precum și amenajarea necorespunzătoare a teritoriului [12].

Concluzionând, într-o formulare generală, dauna ecologică este considerată a fi „acea vătămare care aduce atingere ansamblului elementelor unui sistem și care, datorită caracterului său indirect și difuz, nu permite constituirea unui drept la reparație”.

Sintetizând multiplele opinii doctrinare și legislative, ajungem la următoarele idei:

- Esențial pentru existența daunei ecologice este prezența unui prejudiciu cauzat mediului, și ca rezultat la aceasta- persoanei;
- Existența daunei ecologice este apreciată de fiecare dată prin prisma cauzării sau posibilității cauzării unui prejudiciu persoanei;
- Nu orice daună adusă mediului este susceptibilă reparațiunii, deoarece omul prin activitatea sa de exploatare a factorilor de mediu în mod direct cauzează daună mediului, fără a fi obligat de multe ori la reparația acesteia;

- Că de fapt noțiunea de „prejudiciu” și „daună de mediu sau ecologică” în fine au același sens atunci când este vorba despre atingerile aduse mediului.

Referințe bibliografice:

1. Ardelean Grigore, Noțiunea daunei de mediu și a prejudiciului ecologic. Delimitări conceptuale, În: Legea și Viața, 12/2015, p.29-35. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/5.Notiunea%20daunei%20de%20mediu%20si%20a%20prejudiciului%20ecologic.%20Delimitari%20conceptuale.pdf
2. Caballero Francis, Essai sur la notion juridique de nuisance, LGDJ, Paris, 1981.
3. Durac Gheorghe, Considerații privind răspunderea juridică pentru daune ecologice, Acta Universitatis George Bacovia. Juridica - Volume 5. Issue 1/2016 - <http://juridica.ugb.ro/>
4. Duțu M., Tratat de dreptul mediului, Ed.C.H.Beck, București, 2007.
5. Duțu Mircea, Duțu Andrei, Dreptul mediului, Editura C.H. BECK, București, 2015.
6. Gilles Martin, Indemnisation des dommages ecologiques, Paris, 1977.
7. Girod Patrick, La reparation du dommage ecologique, These, Paris, 1974.
8. Ilie Adrian Barbu, Dreptul mediului, Editura C.H. Beck, București, 2017.
9. Legea nr.86 din 29.05.2014 privind evaluarea impactului asupra mediului, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.174-177 din 04.07.2014.
10. Lupan Ernest, Noțiunea juridică a poluatorului mediului, Revista „Curentul juridic”, Tg-Mureș, nr.1-2/2002, pag.82-87.
11. Lupan Ernest, Tratat de dreptul protecției mediului”, Editura C.H.Beck, București, 2009.
12. Ordonanță de urgență a Guvernului României nr.195/2005 privind protecția mediului. Publicată în Monitorul Oficial al României nr. 1196 din 30 decembrie 2005.
13. Ordonanță de urgență a Guvernului nr.68/2007 privind răspunderea de mediu cu referire la prevenirea și repararea prejudiciului asupra mediului, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 446 din 29.6.2007.
14. REGULAMENTUL (CE) NR. 864/2007 AL PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI AL CONSILIULUI din 11 iulie 2007 privind legea aplicabilă obligațiilor necontractuale („Roma II”) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007R0864&from=IT>
15. Trofimov Igor, Reflecții teoretice privind răspunderea patrimonială în dreptul mediului, În. Administrarea Publică, nr. 1, 2015.